

Estonské komunální volby a jejich specifika a význam pro stranickou soutěž

The Estonian local election and its specificity
and significance for party competition

Pavel Maškarinec (maskarinec@centrum.cz)

Abstract

This article deals with an analysis of Estonian local election in the period 1992–2005. The study is focused on analysis of prevailing form of the competition, range of relevant actors on the local level, their fruitfulness in light of territorial support and overlap, which these factors can have for general shape of the Estonian party-political system, with specific position played by local representatives in election of the Estonian president.

Keywords

elections; local elections; quasi-list proportional representation system; political parties; party system; Estonia

Úvod

Estonsko prošlo na přelomu 80. a 90. let 20. století demokratizačním procesem, který vyústil po více než padesátiletém období v obnovu nezávislého estonského státu. Jedním z výsledků transformačních procesů byla i obnova samosprávného charakteru místní správy. Cílem následujícího příspěvku je přiblížit průběh estonských voleb na substátní (komunální) úrovni a jejich specifika a význam pro stranickou soutěž na celostátní úrovni, a to i se specifickým postavením, jímž disponují zástupci estonské komunální politiky při volbě estonského prezidenta. Při snaze o analýzu výstupů estonských komunálních voleb ovšem budeme vzhledem k rozsáhlosti tématu nuceni přistoupit k jisté redukci, a z tohoto důvodu budeme detailněji sledovat především komunální volby v letech 2002 a 2005, zatímco při popisu výsledků voleb v 90. letech a jejich srovnání s volbami po roce 2000 se omezíme na sekundární zdroje a výsledky jejich zjištění. Rok 2002 jako počátek detailnější analýzy byl přitom zvolen z toho důvodu, že představuje do jisté míry zlom ve formě volební soutěže na komunální úrovni, kdy došlo k nahrazení do té doby převažující formy kandidatury na základě volebních koalic, formou kandidatury politických (především parlamentních) stran.

Metoda výzkumu

Základní metodou, kterou v následujícím textu používáme, je srovnání výstupů komunálních voleb v letech 2002 a 2005 a následná konfrontace těchto zjištění s výsledky voleb do estonského parlamentu. Z tohoto důvodu se text zaměřuje především na srovnání výsledků politických stran, a to především těch disponujících parlamentním zastoupením, a dále na úspěšnost, jíž v komunálních volbách dosahují volební koalice a nezávislí kandidáti. Sledujeme přitom v první řadě čtyři ukazatele – volební účast, převažující formu soutěže, okruh relevantních aktérů, volební zisky jednotlivých subjektů – a přesah, který mohou mít tyto faktory pro celkovou podobu estonského systému politických stran. V rámci analýzy úspěšnosti jednotlivých subjektů v komunálních volbách je snahou porovnat, do jaké míry se liší celková míra podpory těchto subjektů od počtu mandátů, které se jim podaří ve volbách obdržet. V tomto případě nezůstává práce na celostátní úrovni a snaží se přiblížit také rozložení teritoriální podpory na úrovni krajů, přičemž vzhledem k důležitosti, kterou může pro výstupy komunálních voleb mít podoba sídelní struktury, práce neopomíná ani analýzu výsledků voleb s ohledem na velikost estonských samosprávných jednotek.

Administrativní členění Estonska a podoba územní samosprávy

Obnova samosprávného charakteru estonské územní samosprávy započala již v období před obnovením estonské nezávislosti; 10. listopadu 1989 byl přijat Zakládající zákon místní samosprávy a o měsíc později 10. prosince se uskutečnily první „téměř demokratické“ komunální volby v poválečné historii Estonska.¹ Z hlediska struktury byl v letech 1989–1993 systém územní samosprávy dvouúrovňový. První úroveň tvořila města (linn), městyse (alev), městečka (alevik) a vesnice (küla), druhou 15 krajů (maakond) a šest nezávislých měst (Tallinn, Tartu, Narva, Kohtla-Järve, Pärnu, Sillamäe) s volenými samosprávnými orgány. K reformě organizace územní samosprávy došlo v roce 1993, kdy estonský parlament (Riigikogu) přijal Zákon o organizaci územní samosprávy, který zrušil druhou úroveň místní samosprávy² a od té doby se tak v Estonsku nelze na regionální úrovni setkat s žádným orgánem, který by byl volen přímo lidem. Z hlediska administrativního uspořádání je v dnešní době (komunální volby 2005) Estonsko rozčleněno na 15 krajů (maakond)³ zastávajících roli jednotek státní správy na

¹Mäeltsees mluví o „téměř demokratických“ volbách vzhledem k tomu, že v době voleb neexistovala definice občanstva a volit mohli i zástupci sovětské okupační armády (srov. Mäeltsees, 2000, s. 64, 71–72).

²Již zákon z roku 1989 ovšem demonstroval zřejmou preferenci jednoúrovňové struktury územní samosprávy (Mäeltsees, 2000, s. 64).

³Grafické zobrazení administrativního rozdělení Estonska do krajů viz obrázek 1.

regionální úrovni⁴ a 227 samosprávných jednotek (omavalitsus): 33 měst (linn) a 194 venkovských obcí (vald), jež disponují vlastními volenými orgány (srov. Mäeltseemes, 2000, s. 64–66; Sootla a Toots, 2006, s. 168–170).⁵ Reprezentativním orgánem územní samosprávy a nositelem moci ve městech a obcích je zastupitelstvo (volikogu, resp. ve městech linnavolikogu a v obcích vallavolikogu) volené tajným hlasováním v přímých a všeobecných volbách na funkční období čtyř let. Výkonným orgánem zastupitelstva je městská nebo obecní vláda v čele se starostou.⁶

Obr. 3: Administrativní členění Estonska (kraje, včetně největších měst Tallinn a Tartu); Vabariigi Valimiskomisjon

Komunální volební systém

Zákonnou normu upravující průběh voleb do samosprávných orgánů na komunální úrovni, představuje Volební zákon o volbách do zastupitelstev územní samosprávy ve znění z 27. března 2002 (s poslední novelizací z 28. června 2005). Aktivním a pasivním volebním právem disponuje každý občan Estonska a EU, který má v místě voleb trvalé bydliště a je starší 18 let (v případě pasivního volebního práva je vyžadován trvalý pobyt v místě voleb nejpozději k 1. srpnu). Zásadní odlišnost oproti volbám do Riigikogu ovšem představuje úprava aktivního volebního práva, jež je přiznáno i neestonským občanům, pokud mají v místě voleb trvalé povolení k pobytu po dobu nejméně pěti let.⁷ Právo předkládat kandidátní listiny mají politické strany, volební koalice⁸ a nezávislí kandidáti.⁹ Každý občan má právo participovat pouze při vytváření jedné volební koalice. V případě nezávislých kandidátů stanovuje volební zákon možnost kandidatury nezávislého kandidáta pouze na území jedné samosprávné jednotky, přičemž zákon výslovně zakazuje možnost zapsání nezávislého kandidáta na kandidátní listinu politické strany nebo volební koalice (Local Government Council Election Act).

Zastupitelstvo samosprávné jednotky je povinno nejpozději 90 dní před volbami určit počet členů následujícího zastupitelstva s ohledem k počtu obyvatel žijících na území dané jednotky. Samosprávné

⁴Kraje působí na regionální úrovni jako reprezentant ústřední moci. Rozpočet kraje je financován ze státního rozpočtu. V čele krajských vlád stojí krajský guvernér, jmenovaný ústřední vládou na návrh premiéra ve shodě s regionální unií místních samospráv, kteří jsou zodpovědní ústřední vládě a vykonávají kontrolní a poradní funkce vůči územní samosprávě (srov. Mäeltseemes, 2000, s. 68–69).

⁵Blíže ke struktuře a pravomocím krajů a samosprávných jednotek viz Mäeltseemes, 2000, s. 67–71, 74–78; Sootla a Toots, 2006, s. 170–191, 213–221.

⁶K organizační struktuře územní samosprávy a jejímu vnitřnímu rozhodovacímu procesu viz Mäeltseemes, 2000, s. 74–83.

⁷V důsledku této úpravy je umožněna politická participace i ruskojazyčným apatridům, kteří ovšem i nadále nedisponují pasivním volebním právem. K postavení ruskojazyčné menšiny v Estonsku a jejímu vlivu na formování a transformaci estonských konfliktních linií (cleavages) srov. Hloušek, 2000; Pospíšil, 2002, s. 156; Pospíšil, 2005, s. 48–56.

⁸Právo vytvářet volební koalice mají estonští občané a občané EU s aktivním volebním právem.

⁹Každá osoba s pasivním volebním právem se může jmenovat nezávislým kandidátem a každá osoba disponující pasivním volebním právem může jmenovat další osobu jako nezávislého kandidáta.

jednotky do 2 000 obyvatel mají nejméně sedm zastupitelů, jednotky s 2 000–5 000 obyvateli alespoň 13 zastupitelů, s 5 001–10 000 obyvateli minimálně 17 zastupitelů, s 10 001–50 000 obyvateli alespoň 21 zastupitelů a v případě samosprávných jednotek s více než 50 000 obyvateli nesmí klesnout počet volených zastupitelů pod 31. Ve všech případech musí být počet volených zastupitelů lichý (Local Government Council Election Act).

Volby zastupitelstev územních samospráv probíhají na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním na období čtyř let¹⁰ na základě kvazilistinného poměrného volebního systému. Ve volbách disponují voliči jediným hlasem, který mohou odevzdat kandidátovi z kandidátní listiny politické strany, volební koalice, případně mohou svůj hlas udělit nezávislému kandidátovi. Vlastní distribuce mandátů v samosprávných jednotkách probíhá v první fázi na základě Hareovy kvóty. Nejprve se zjišťuje, zda ji nepřekročil některý z kandidátů. Mandáty, jež se nepodaří přidělit na základě prvního výpočtu, jsou rozděleny mezi kandidátní listiny politických stran a volebních koalic, které překročí 5% omezovací klauzuli na úrovni samosprávné jednotky, pomocí modifikovaného d'Hondtova volebního dělitele (dělí se číselnou řadou 1, 2^{0,9}, 3^{0,9}, 4^{0,9}, ...) ¹¹, jenž ve srovnání s klasickým d'Hondtovým dělitelem mírně zvýhodňuje velké strany (Havlík, Šedo a Čaloud, 2004, s. 126). V případě distribuce mandátů na základě kandidátních listin jsou kandidáti v rámci listiny seřazeni na základě počtu obdržných hlasů. V případě, že rozdělení mandátů na základě Hareovy kvóty a následně pomocí modifikovaného d'Hondtova volebního dělitele nevede k rozdělení všech mandátů, získají zbývající mandáty ti z kandidátů, kteří obdrželi největší množství hlasů ze všech zbývajících kandidátů (Local Government Council Election Act).

Specifikem estonských komunálních voleb (od roku 2007 i parlamentních) je možnost voličů odevzdat svůj hlas pomocí internetu. Možnost internetového hlasování byla zavedena před komunálními volbami 2005. Elektronické hlasování probíhá na internetové stránce Estonské národní volební komise (Vabariigi Valimiskomisjon) a při vlastním hlasování je vyžadováno, aby volič byl držitelem platné ID karty (obdoba občanského průkazu) obsahující strojově čitelný kód a mikročip, v němž je uložen digitální certifikát sloužící jako elektronický podpis. V případě elektronického hlasování mají voliči možnost měnit svou volbu jak elektronicky, tak odevzdáním papírového hlasu v období 4–6 dnů před volbami (Local Government Council Election Act; srov. OSCE, 2007, s. 8–21).¹²

Komunální volby z hlediska voličské účasti

Z hlediska voličské účasti se i v Estonsku potvrzuje, že účast voličů v komunálních volbách nedosahuje úrovně, již lze zaznamenat při parlamentních volbách. Trend ve vývoji voličské účasti v estonských komunálních volbách v průběhu času mírně kolísá, nicméně se stabilně pohybuje na úrovni poloviny elektorátu. Ve srovnání s volbami do Riigikogu od počátku 90. let do současnosti, docházelo nejprve k postupnému přibližování voličské účasti, ale tento trend byl zvrácen v posledních komunálních volbách 2005 a volbách do Riigikogu 2007, po kterých rozdíl ve voličské účasti dosáhl 13,6 % a výrazně se přiblížil hodnotám z počátku 90. let.

Tabulka 1: Srovnání volební účasti v komunálních volbách a volbách do Riigikogu 1992–2007 (v %)

Komunální volby	1992	1995	1999	2002	2005
Volební účast	52,8	52,5	49,8	52,5	47,4
Volby do Riigikogu	1993	1996	1999	2003	2007
Volební účast	67,8	69,1	57,4	58,2	61,0
Rozdíl	15,0	16,6	7,6	5,7	13,6

Zdroj: Vabariigi Valimiskomisjon.

¹⁰Čtyřletá délka mandátu platí od roku 2005, v letech 1993–2005 byla délka mandátu tříletá.

¹¹V případě, že by ve volebním obvodu kandidovali pouze nezávislí kandidáti, obdrželi mandáty ti z nich, kteří obdrželi nejvyšší počet hlasů.

¹²Tuto formu hlasování ovšem v roce 2005 využilo pouze minimum voličů. Počet odevzdaných platných hlasů dosáhl 9 287, tj. 1,87 % ze všech odevzdaných hlasů (30 hlasů odevzdaných elektronicky bylo neplatných).

Viditelný trend ukazuje i srovnání voličské účasti s ohledem k počtu obyvatel žijících na území konkrétních samosprávných jednotek. Největší voličskou účast lze zaznamenat v nejmenších samosprávných jednotkách do 2 000 obyvatel, kde účast v letech 2002 a 2005 dosáhla 59,9 %, resp. 55,8 %, zatímco v největších městech byla účast voličů nižší o více než 10 % (v roce 2005 v Tallinnu 44,4 %, v Tartu 42,7 %, v Narvě 46,9 %). Podobně lze sledovat značné rozdíly ve voličské účasti i na úrovni estonských krajů. Rozdíl mezi kraji, kde byla zaznamenána nejvyšší a nejnižší voličská účast, v roce 2002 dosáhl 10,4 %, v roce 2005 to bylo 13,9 %. Současně lze identifikovat konkrétní oblasti na východě a jihovýchodě země, kde bylo ve volbách 2002 i 2005 dosaženo nejvyšší voličské účasti – kraje Jõgeva, Põlva a Võru (srov. přílohy 3 a 4).

Tabulka 2: Volební účast v komunálních volbách 2002 a 2005 dle počtu obyvatel samosprávných jednotek (v %)

Počet obyvatel	Méně než 2 000	2 000–5 000	5 001–10 000	10 001–50 000	Více než 50 000
2005	55,8	50,3	49,6	48,1	44,2
2002	59,9	53,0	53,6	50,4	48,6

Zdroj: Sootla a Toots, 2006, s. 258; Vabariigi Valimiskomisjon.

Evoluce formy kandidatury na komunální úrovni

Jednou z velmi významných proměn, kterou lze zaznamenat v estonských komunálních volbách, je postupná evoluce ve formě soutěže. Zatímco v průběhu celých 90. let převažovala, i přes trvalý pokles, forma kandidatury kandidátních listin volebních koalic (Valimisliit – VL), naprostý zlom v tomto ohledu přinesly komunální volby v roce 2002, kdy jednoznačně převážila forma kandidatury na základě kandidátních listin politických stran. Sootla a Toots uvádí jako jednu z příčin, jež vedla k této dramatické změně, novelizaci volebního zákona z roku 2002, která zrušila možnost kandidatury VL. Přestože došlo následně po protestu kancléře pro právní záležitosti¹³ ke zrušení této novely, nedokázal návrat k původní úpravě volebního zákona zastavit nástup výrazné převahy významu politických stran ve volbách (srov. Sootla a Toots, 2006, s. 254–255). Podobně lze v celém sledovaném období identifikovat jasný trend v poklesu významu účasti nezávislých kandidátů. Zatímco ve volbách 1993 tvořili nezávislí kandidáti 9 % ze všech kandidátů, ve volbách 1996 byl jejich podíl již pouze 3,68 % a v zatím posledních komunálních v roce 2005 nepatrných 0,46 %.

Tabulka 3: Vývoj formy soutěže v komunálních volbách v letech 1993–2005

	1993	1996	1999	2002	2005
Celkový počet kandidátních listin	844	773	768	874	912
Kandidátní listiny politických stran	106	152	198	632	726
Kandidátní listiny volebních aliancí	738	621	570	242	186
Celkový počet kandidátů	8 971	11 128	12 801	15 203	14 656
Nezávislí kandidáti	807	409	159	121	67

Zdroj: Sootla a Toots, 2006, s. 255; Vabariigi Valimiskomisjon.

Výraznou proměnu zaznamenala rovněž soutěž na úrovni politických stran, kde došlo k výraznému poklesu samostatně kandidujících stran. Zatímco v roce 1996 sestavilo samostatné kandidátní listiny 17 politických stran, v roce 1999 již pouze 14, v roce 2002 poklesl jejich počet na 13 a v zatím posledních komunálních volbách 2005 dosáhl jejich počet 11, přičemž neparlamentní strany sestavily kandidátní listiny pouze v minimálním počtu samosprávných jednotek 14 (Sootla a Toots, 2006, s. 256; Vabariigi

¹³Kancléř pro právní záležitosti je jmenován parlamentem na návrh prezidenta republiky a jeho úkolem je především dohled nad dodržováním ústavnosti (srov. Pospíšil, 2005, s. 27; Švec, 2004, s. 129).

Valimiskomisjon).¹⁴ Současné lze zaznamenat narůstající trend v důležitosti, již volební soutěži na komunální úrovni přikládají parlamentní strany, což potvrzuje dramatický nárůst počtu kandidátních listin, které parlamentní strany sestavují pro komunální volby (srov. Sootla a Toots, 2006, s. 256). V tomto ohledu patří mezi neaktivnější Estonská lidová unie (Eestimaa Rahvaliid – ERL), resp. její předchůdkyně Estonská lidová strana (Eesti Maarahva Erakond – EME) a Strana středu (Eesti Keskerakond – K). V komunálních volbách 2005 tak ERL postavila své kandidátky ve 173 samosprávných jednotkách a K ve 168. Z dalších parlamentních stran disponovala Reformní strana (Reformierakond – RE) 116 kandidátkami, Unie pro republiku – Res Publica (Ühendus Vabariigi Eest – Res Publica – RP) 102, Vlastenecká unie (Isamaaliit – I) 81 a Sociálnědemokratická strana (Sotsialdemokraatlik erakond – SDE)¹⁵ 54 kandidátkami. Ve 131 samosprávných jednotkách kandidovaly VL. Podobně v roce 2002 byla neaktivnější EME se 160 kandidátkami, následovaná K se 157 a RP se 117. VL kandidovaly ve 163 samosprávných jednotkách (Vabariigi Valimiskomisjon, vlastní výpočet). Tyto hodnoty výrazně kontrastují s volbami v letech 1993–1999, kdy se parlamentní politické strany pouze vzdáleně přibližovaly kandidatuře v 50 samosprávných jednotkách (s jedinou výjimkou K, která tuto hranici překročila v roce 1999) (srov. Sootla a Toots, 2006, s. 256).

Tabulka 4: Počet samosprávných jednotek, v nichž postavily jednotlivé subjekty kandidátky v komunálních volbách v letech 2002 a 2005

Rok	ERL (EME)	VL	K	RE	RP	I	SDE (M)	Nezávislí	Ostatní
2005	173	131	168	116	102	81	54	41	31
2002	160	163	157	55	117	54	57	80	25

Zdroj: Vabariigi Valimiskomisjon.

Analýza výsledků komunálních voleb¹⁶

Komunální volby z hlediska teritoriální podpory – získané hlasy

Z hlediska počtu získaných hlasů zvítězila v komunálních volbách v letech 2002 i 2005 K, která získala 25,88 % hlasů v roce 2002 a 25,48 % v roce 2005 a její zisk dosáhl téměř shodné hodnoty, již strana disponuje ve volbách do Riigikogu. Za K se v obou letech umístily VL (18,66 % v roce 2002 a 19,86 % v roce 2005) a až za nimi další parlamentní strany. V roce 2002 v pořadí RP (15,23 %), RE (12,20 %), EME (11,26 %), I (6,59 %) a Umírnění (Mõõdukad – M, 4,39 %). V roce 2005 v mírně pozměněném pořadí RE (16,91 %), ERL (12,47 %), I (8,58 %), RP (8,46 %) a SDE (6,43 %). Zatímco ovšem v roce 2002 získala Estonská sjednocená lidová strana (Eestima ühendatud rahvapartei – EÜRP) jako nejsilnější neparlamentní strana v komunálních volbách 4,31 % hlasů, v roce 2005 poklesl její zisk na 0,69 %. V podobném duchu se vyvíjely i zisky dalších neparlamentních politických stran kandidujících v komunálních volbách. V roce 2002 získaly neparlamentní strany (včetně EÜRP) 4,99 % hlasů, zatímco v roce 2005 již pouze 1,33 % hlasů. Na minimální úrovni se pohybovaly i zisky nezávislých kandidátů (0,80 % v roce 2002 a 0,48 % v roce 2005).¹⁷

¹⁴V roce 2002 Estonská sjednocená lidová strana (Eestima ühendatud rahvapartei – EÜRP) a Estonská sociálnědemokratická strana práce (Eesti Sotsiaaldemokraatlik Tööpartei – ESDTP) v deseti, Rusko-baltská strana Estonska (Vene Balti Erakond Eestis – VBEE) ve čtyřech, Estonská strana důchodců (Eesti Pensionäride Erakond – EPE) ve třech, Estonská křesťanská lidová strana (Eesti Kristlik Rahvapartei – EKRP) ve dvou a Republikánská strana (Vabariiklik Partei – VP) a Demokraté – Estonská demokratická strana (Demokraadid – Eesti Demokraatlik Partei – Demokraadid) v jedné samosprávné jednotce. V roce 2005 pak EKRP ve 13, Estonská strana nezávislosti (Eesti Iseseisvuspartei – EIP) ve 12, Estonská levicová strana (Eesti Vasakpartei – EVP) ve třech, EÜRP ve dvou a Ruská strana Estonska (Vene Erakond Eestis – VEE) v jedné samosprávné jednotce (Vabariigi Valimiskomisjon).

¹⁵SDE je přímým nástupcem strany Umírnění (Mõõdukad – M, srov. Hloušek, 2005, s. 598).

¹⁶Detailní výsledky komunálních voleb v letech 2002 a 2005 viz přílohy 1–4.

¹⁷Tyto výsledky výrazně kontrastují s výsledky komunálních voleb v 90. letech. V roce 1993 získaly všechny kandidující strany (parlamentní i neparlamentní) počet hlasů v rozmezí 0,1–7,1 % a podobný výsledek přinesly i výsledky komunálních voleb v roce 1996 (Sootla a Toots, 2006, s. 259).

Tabulka 5: Výsledky komunálních voleb 2002 a 2005 a voleb do Riigikogu 2003 a 2007 (% hlasů, parlamentní strany)

Rok	K	RP	RE	ERL (EME)	I	SDE (M)
2002	25,9	15,2	12,2	11,3	6,6	4,4
2003	25,4	24,6	17,7	13,0	7,3	7,0
2005	25,5	8,5	16,9	12,5	8,6	6,4
2007	26,1	17,9 (IRL)*	27,8	7,1	17,9 (IRL)	10,6

Zdroj: Vabariigi Valimiskomisjon.

*) Vlastenecká unie a Svaz Res Publica (Isamaa ja Res Publica Liit – IRL) vznikla v červnu 2006 spojením I a RP.

Z hlediska teritoriální podpory¹⁸ se v obou sledovaných volbách dařilo nejvíce VL, které dokázaly obdržet nejvíce hlasů v deseti (2002), resp. osmi (2005) z 15 estonských krajů, nicméně v roce 2005 ztratily VL hlasy v 11 z 15 krajů, zatímco pouze ve 3 krajích obdržely vyšší počet hlasů, ve zbývajícím kraji obdržely VL téměř shodného zisku jako v roce 2002. VL dokázaly zvítězit v sedmi krajích jako v roce 2002 (Harju, Hiiu, Järva, Lääne-Viru, Pärnu, Viljandi a Võru), přičemž obdržely mezi 6,15–52,08 % hlasů v roce 2002 a 4,39–47,92 % v roce 2005. Nejslabší podporu získávají VL tradičně v největších městech Tallinnu a Tartu, kde v roce 2002 nepřekročily hranici 1 %, zatímco v roce 2005 dokázaly v Tallinnu obdržet 4,74 % hlasů, ale na druhé straně se vůbec neúčastnily voleb v Tartu.

Zatímco v jednotlivých krajích byly nejúspěšnější VL, z celostátního hlediska (po započtení výsledků z Tallinnu a Tartu) byla nejúspěšnějším subjektem K, která obdržela 25,88 % hlasů v roce 2002, resp. 25,48 % v roce 2005. Z regionálního hlediska se zisky K pohybovaly mezi 8,18–38,48 % v roce 2002 a 8,09–41,11 % v roce 2005. Nejsilnější postavení zaznamenala K na severovýchodu země a v hlavním městě Tallinnu, tedy oblastech, kde strana disponuje nejsilnější podporou i ve volbách do Riigikogu.¹⁹ V hlavním městě získala K 38,48 % (2002) a 41,11 % hlasů (2005) a v kraji Ida-Viru 39,28 % (2002) a 31,69 % hlasů (2005). V tomto ohledu je nutné zmínit, že tyto oblasti jsou charakteristické vysokou teritoriální koncentrací, tzv. „rusofonní populace“ (v Tallinnu dosahuje podíl rusofonní populace 46 % a ve městech Narva a Kohtla-Järve ležících v kraji Ida-Viru 95 %, resp. 82 %) (srov. OSCE, 2007, s. 25; Pospíšil, 2005, s. 50–51). V případě K je nutno upozornit ještě na jednu skutečnost, která bude detailněji analyzována níže, a to, že ze 126 449 hlasů obdržených K v komunálních volbách v roce 2005 získala strana 56 143 hlasů (44,40 %) v hlavním městě Tallinnu.

Jako druhá se v komunálních volbách 2005 z politických stran umístila RE, která získala 16,91 % hlasů (v roce 2002 12,20 %). RE dokázala významně navýšit své zisky ve většině krajů a udržet si postavení nejsilnější strany ve druhém největším městě Tartu, kde strana disponuje největší podporou i ve volbách do Riigikogu (28,2 % hlasů v roce 2003 a 34,5 % v roce 2007). V roce 2002 se zisky RE pohybovaly v rozmezí 3,74–19,19 % hlasů, právě s výjimkou Tartu, kde podpora strany dosáhla 39,37 % hlasů. V roce 2005 mezi 5,26–29,01 % (v Tartu 34,91 %). V roce 2005 současně RE obdržela nejvíce hlasů ve třech dalších krajích (Põlva, Valga a Lääne), zatímco v roce 2002 nezískala většinu hlasů v žádném z krajů.

Téměř shodných výsledků dosáhla v komunálních volbách v letech 2002 a 2005 EME, resp. její nástupkyně ERL. V roce 2002 získala EME 11,26 % hlasů, zatímco o tři roky později obdržela ERL 12,47 %. Zisky EME v jednotlivých krajích se v roce 2002 pohybovaly v rozmezí 8,42–20,71 % hlasů, s výjimkou rurálních krajů na jihovýchodě Estonska (Jõgeva a Tartu), kde strana zaměřující se na podporu farmářů disponuje výrazně vyšší podporou. V roce 2002 získala EME 45,30 % hlasů v kraji Jõgeva a 34,19 % v kraji Tartu, resp. 50,80 % a 47,42 % v roce 2005.²⁰ Podpora ERL ve zbývajících krajích se v roce 2005 pohybovala v rozmezí 9,16–22,22 % hlasů s výjimkou kraje Hiiu, kde strana získala 2,67 % hlasů (v roce 2002 zde strana vůbec nekandidovala).

¹⁸Teritoriální podpora je hodnocena v rámci 15 estonských krajů a dvou největších estonských měst Tallinnu a Tartu. Voličské hlasy odevzdané v Tallinnu a Tartu jsou přitom odečteny od hlasů odevzdaných v krajích, do nichž tato města z teritoriálního hlediska náleží (kraj Harju v případě Tallinnu, resp. kraj Tartu v případě Tartu). Tato metoda je konzistentní s vyhodnocováním volebních výsledků, jež používá Estonská volební komise.

¹⁹Detailní výsledky voleb do Riigikogu v letech 2003 a 2007 viz příloha 5.

²⁰V kraji Jõgeva zvítězila ERL i ve volbách do Riigikogu v letech 2003 a 2007, zatímco v kraji Tartu zvítězila pouze v roce 2003, v roce 2007 zde skončila až na třetím místě za RE a K.

Největší porážku přinesly komunální volby 2005 pro RP. Strana, která po svém vzniku v roce 2001 získala v komunálních volbách 2002 15,23 % hlasů a získala 24,6 % hlasů ve volbách do Riigikogu v následujícím roce jí vynesl účast ve vládě, obdržela pouhých 8,46 % hlasů a pokles voličské podpory ve 13 z 15 krajů. Nejsilnější podporu si strana udržela v kraji Rapla (24,43 %), kde dokázala obhájit vítězství z roku 2002 (29,45 %). K dalším krajům s výraznější podporou patřily Võru, Lääne a Järva. Výraznou prohru zaznamenala RP i v Tallinnu a Tartu, kde strana obdržela 20,95 %, resp. 15,30 % hlasů v roce 2002, zatímco v roce 2005 pouhých 8,97 %, resp. 6,58 % hlasů.

Zisky I v komunálních volbách 2002 a 2005 se výrazně neodlišují od zisku strany ve volbách do Riigikogu v roce 2003. V roce 2002 obdržela I 6,59 % hlasů a v roce 2005 8,58 %. Počet hlasů, které strana obdržela v jednotlivých krajích se pohyboval v rozmezí 0,20–14,28 % v roce 2005 a 0,37–12,37 % v roce 2002. V obou letech dosáhla I nejvyšších zisků v krajích Hiiu, Järva a Lääne a vůbec nejlepších výsledků pak ve městě Tartu (17,36 % v roce 2002 a 18,99 % v roce 2005).

Nejslabších výsledků z parlamentních stran dosáhla v obou sledovaných volbách SDE (v roce 2002 ještě jako M). Z teritoriálního hlediska se zisky SDE v roce 2002 pohybovaly v rozmezí 0,16–12,01 % hlasů, v roce 2005 mezi 0,82 a 14,99 % hlasů. Výraznější úspěchů dosahuje strana pravidelně v krajích Lääne-Viru (12,01 % v roce 2002 a 11,02 % v roce 2005) a Põlva (11,97 % v roce 2002 a 14,99 % v roce 2005), k nimž se v roce 2005 přidala města Tallinn a Tartu (11,11 % a 13,83 %).

Z neparlamentních stran stojí za zmínku pouze EÜRP. Zatímco ovšem v roce 2002 dokázala strana zastupující zájmy rusofonního obyvatelstva získat 4,31 % hlasů, v roce 2005 obdržela pouhých 0,69 %. Strana si udržela téměř shodný počet hlasů v kraji Harju, nicméně její rozhodnutí neúčastnit se voleb v hlavním městě a kraji Ida-Viru, kde je soustředěna převážná část rusofonního obyvatelstva a kde strana dosáhla výrazných úspěchů v roce 2002, stály za jejím výrazným propadem.

Komunální volby z hlediska teritoriální podpory – obdržené mandáty

Výrazně odlišný obraz než pořadí podle počtu získaných hlasů nabízí pořadí jednotlivých subjektů s ohledem na počet obdržených mandátů. Zatímco vítězem voleb co do počtu obdržených hlasů se v obou sledovaných volbách stala K, v počtu získaných mandátů ji v obou volbách předstihly VL, a to i přes pokračující pokles samosprávných jednotek, v nichž VL podávají své kandidátní listiny. VL obdržely 29,61 % mandátů v roce 2005 (19,86 % hlasů), resp. 33,85 % mandátů v roce 2002 (18,66 % hlasů). Současně získaly VL v roce 2005 nejvíce mandátů v deseti krajích oproti dvanácti v roce 2002. Nejsilnější postavení mají VL v krajích Hiiu, Ida-Viru, Pärnu a Valga. V těchto krajích se VL v roce 2005 dokázaly těsně přiblížit nebo překročit hranici 40 % mandátů a v roce 2002 dokonce jejich zisk v těchto obvodech překročil 50% nebo 60% hranici získaných mandátů. Nejslabších zisků naopak VL dosahují ve městech Tallinnu a Tartu, kde nedokázaly získat ani jediný mandát. V Tartu navíc VL v roce 2005 vůbec nekandidovaly.

Nejsilnější parlamentní stranou se s ohledem k počtu obdržených mandátů v obou sledovaných volbách stala ERL (v roce 2002 ještě jako EME), tedy strana, která co do počtu získaných hlasů skončila až na pátém (2002), resp. čtvrtém místě (2005). Nejsilnější podporou disponuje ERL v zemědělských krajích na východě Estonska, kde v roce 2005 získala 60,77 % mandátů (Jõgeva) a 54,90 % mandátů (Tartu). K těmto oblastem, kde strana dokázala zvítězit i v roce 2002, připojila v roce 2005 další dva „vítězné“ kraje (Lääne a Rapla). Naopak nejslabších zisků dosahuje strana v Tallinnu a Tartu, kde v roce 2002 nezískala žádný mandát. V roce 2005 v Tallinnu vůbec nekandidovala a v Tartu obdržela 8,16 % mandátů.

Až na třetím místě komunálních voleb se v obou sledovaných volbách umístila K, přestože jak v roce 2002, tak v roce 2005 dokázala celostátně získat největší počet hlasů. V roce 2002 obdržela K za 25,88 % hlasů 18,52 % mandátů a v roce 2005 za 25,48 % hlasů 16,39 % mandátů. Nejsilnějším postavením disponuje K tradičně v hlavním městě Tallinnu (podobně jako ve volbách do Riigikogu), kde dokázala v roce 2002 i 2005 získat nadpoloviční počet mandátů, na severovýchodě země se silným zastoupením rusofonního obyvatelstva (kraje Ida-Viru a Lääne-Viru) a kraji Põlva na jihovýchodu země. Ve všech těchto krajích obdržela K přibližně pětinu mandátů.

Tabulka 6: Výsledky komunálních voleb 2002 a 2005 a voleb do Riigikogu 2003 a 2007
(% mandátů, parlamentní strany)

Rok	K	RP	RE	ERL (EME)	I	SDE (M)
2002	18,5	11,8	6,5	19,1	4,6	4,0
2003	27,7	27,7	18,1	12,9	6,9	5,9
2005	16,4	7,7	12,6	24,1	5,4	3,2
2007	28,7	18,8 (IRL)	30,7	5,9	18,8 (IRL)	9,9

Zdroj: Vabariigi Valimiskomisjon.

Úspěchem skončily komunální volby 2005 i pro RE. Strana dokázala navýšit svůj volební zisk ve 14 z 15 krajů, a to se promítlo i do počtu obdržených mandátů, jež se téměř zdvojnásobil (6,54 % v roce 2002 oproti 12,63 % v roce 2005). Strana dokázala získat více hlasů ve všech krajích. Nejvíce mandátů obdržela v krajích Põlva, Harju, Järva, Lääne. RE dokázala navýšit počet mandátů i v Tallinnu, zatímco v Tartu se její zisk snížil, nicméně i tak si zde dokázala udržet postavení nejsilnější strany (46,94 % mandátů v roce 2002, resp. 38,78 % v roce 2005), kterým v tomto městě disponuje i ve volbách do Riigikogu.

Naprosto opačného výsledku dosáhla v komunálních volbách 2005 RP. Strana ztratila téměř polovinu hlasů z roku 2002 a podobně skončila při rozdělování mandátů. Zatímco v roce 2002 obdržela 11,79 % mandátů, v roce 2005 pouze 7,72 %. Z teritoriálního hlediska ztratila RP mandáty ve 14 z 15 krajů a současně výrazně propadla i v Tartu (16,33 % mandátů v roce 2002 oproti 6,12 % v roce 2005) a především v Tallinnu (26,98 % mandátů v roce 2002 oproti 4,76 % v roce 2005). RP tak výrazně ztratila nejenom vůči komunálním volbám v roce 2002, ale i oproti volbám do Riigikogu o rok později, ve kterých obdržela 24,6 % hlasů.

Zbývající dvě parlamentní strany, I a SDE, dokázaly oproti roku 2002 navýšit počet získaných hlasů, nicméně zatímco I získala i vyšší počet mandátů (5,37 % mandátů v roce 2005 oproti 4,58 % v roce 2002), SDE zaznamenal opačný trend (3,18 % mandátů v roce 2005 oproti 4,03 % v roce 2002).

Komunální volby z hlediska podpory jednotlivých subjektů dle velikosti samosprávných jednotek

Výrazné odlišnosti panují v estonských komunálních volbách rovněž v podpoře jednotlivých politických subjektů s ohledem k velikosti samosprávné jednotky, v níž se volby konají. Jednoznačným vítězem v nejmenších samosprávných jednotkách je ERL, která zde v roce 2005 obdržela 32,64 % mandátů. Na druhém místě se v těchto jednotkách umístily VL s 28,92 % mandáty, zatímco neúspěšnější parlamentní strany (K, RE a RP) získaly ve venkovských obcích a malých městech počet mandátů pohybujících se na hranici 10 %.

Tabulka 7: Komunální volby 2005 – samosprávné jednotky do 2 000 obyvatel (% mandátů)

ERL	VL	K	RE	RP	I	SDE	Nezávislí	Ostatní
32,64	28,92	11,89	9,13	10,47	4,00	2,38	0,29	0,60

Zdroj: Vabariigi Valimiskomisjon.

Naprosto odlišný obraz nabízí pohled na rozdělení mandátů v největších estonských městech. Zde patří mezi jednoznačné vítěze K s 36,04 % a RE s 21,32 % mandáty, převážně díky jejich silné pozici v Tallinnu (K) a Tartu (RE). Významně slabší pozici naopak mají v největších městech VL a nejslabším zastoupením zde disponuje ERL. V největších městech tak volební výsledky asi nejvíce připomínají výstupy, jež přinášejí volby do Riigikogu.

Ani jedna z těchto úrovní se nevymyká z celkového trendu voleb co se týče zisků nezávislých kandidátů a neparlamentních politických stran. V nejmenších samosprávných jednotkách dosahují tyto subjekty mizivých zisků a v největších městech nedokázaly obdržet ani jediný mandát.

Tabulka 8: Komunální volby 2005 – největší města (Tallinn, Tartu, Narva, Kohtla-Järve, Pärnu) (% mandátů)

K	RE	VL	I	RP	SDE	ERL	Nezávislí	Ostatní
36,04	21,32	12,69	10,66	7,61	7,11	4,57	0,00	0,00

Zdroj: Vabariigi Valimiskomisjon.

Právě na porovnání voleb v největších a nejmenších samosprávných jednotkách lze nejlépe dokumentovat celkové výsledky voleb a rozdíly, jež jednotlivé subjekty vykazují s ohledem k počtu obdržených hlasů a mandátů. Zatímco nejsilnější parlamentní strany (např. K a RE v roce 2005) skončily na prvním, resp. třetím místě voleb co se týče počtu získaných hlasů, z hlediska obdržených mandátů skončily až na třetím, resp. čtvrtém místě. Zvlášť markantní je tato situace u K, která za 25,48 % hlasů obdržela „pouhých“ 16,39 % mandátů.

Jasně se tedy ukazuje důležitost, jež ve volbách hraje velikost a rozsah samosprávných jednotek. Zatímco v samosprávných jednotkách do 2 000 obyvatel žije pouhých 12,2 % obyvatel, představují tyto jednotky 54,4 % z celkového počtu samosprávných jednotek. Naproti tomu ve městech s více než 10 000 obyvateli žije na jedné straně 58,7 % populace, ale na straně druhé tvoří tyto jednotky pouhých 5,8 % z celkového počtu samosprávných jednotek (srov. Sootla a Toots, 2006, s. 171). Právě silné postavení VL na úrovni nejmenších jednotek je tedy klíčem k jejich úspěchu v komunálních volbách. Ještě větší důležitost pak hraje podpora v nejmenších jednotkách v případě ERL. Strana, která se staví do role zastánců estonských farmářů, je na této úrovni nejsilnějším subjektem, když v roce 2005 obdržela přibližně třetinu mandátů rozdělovaných na této úrovni. Silné zaměření na nejmenší jednotky ostatně potvrzuje i fakt, že ERL obsadila svými kandidátkami v komunálních volbách 2005 zdaleka největší počet jednotek ve srovnání s dalšími parlamentními stranami, přičemž (s výjimkou K) je její převaha v tomto ohledu značná. Nejvíce kandidátek ze všech politických stran přitom ERL postavila i v roce 2002, kdy byla pouze těsně předstižena VL. Naproti tomu nejsilnější parlamentní strany disponují nejvyšší podporou v největších městech. Malý počet mandátů, který se z celkového pohledu rozděluje na této úrovni, ovšem v jejich případě do velké míry vysvětluje disproporci mezi počtem získaných hlasů a počtem obdržených mandátů. Pro ilustraci lze uvést rozdíl mezi největšími městy Tallinnem, Tartu a Narva, kde se rozděluje 63, resp. 49 a 31 mandátů, a vesnickými obcemi Piiressaare a Ruhnu, ve kterých se rozděluje po sedmi mandátech. Zatímco v Tallinnu bylo odevzdáno 136 582 hlasů a na jeden obdržený mandát tak připadá 2 969 hlasů, v Tartu připadá na jeden mandát 657 hlasů, v Narvě 787 hlasů a ve výše jmenovaných nejmenších obcích je to již jen pouhých 12, resp. 9 hlasů (v Piiressaare bylo odevzdáno 84 hlasů a v Ruhnu 63 hlasů).

Komunální volby a jejich význam při volbě estonského prezidenta

Výrazným specifikem, jež je nutné zmínit při analýze estonských komunálních voleb, je vliv zastupitelstev samosprávných jednotek při volbě estonského prezidenta, tedy procesu, při kterém komunální politika přímo participuje na tvorbě politiky celostátní. Estonský prezident je volen parlamentem a v případě, že se parlamentu nepodaří zvolit prezidenta ani ve třetím kole volby, svolá (dle čl. 79 Ústavy) předseda parlamentu kolegium volitelů složené z poslanců Riigikogu a zástupců územních samospráv. K volbě prezidenta pomocí kolegia je následně vyžadován zisk většiny hlasů na půdě kolegia (srov. President of the Republic Election Act; Švec, 2004, s. 130).²¹ Důležitými faktory, které je v této souvislosti nutné zmínit, je jednak skutečnost, že ve volebním kolegiu převažují zástupci územních samospráv nad poslanci parlamentu²², a současně fakt, že ve všech estonských prezidentských volbách,

²¹Počet zástupců územních samospráv ve volebním kolegiu se liší v závislosti na počtu obyvatel. Samosprávné jednotky do 10 000 obyvatel disponují jedním zástupcem, 10 001–50 000 dvěma, 50 001–100 000 čtyřmi a více než 100 000 deseti zástupci. V praxi tak mají města Kohtla-Järve, Kuressaare, Narva, Pärnu, Rakvere, Viljandi a Võru dva, Tartu čtyři a Tallinn deset zástupců (Local Self-government: Definition, its Position in Public Administration and Historical Development).

²²V roce 1996 byl poměr poslanců a zástupců územních samospráv 101:273, v roce 2001 101:266 a v roce 2006 101:244 (Local Self-government: Definition, its Position in Public Administration and Historical Development).

uskutečněných po zavedení nepřímé volby, tj. v letech 1996, 2001 a 2006²³, rozhodovala o volbě prezidenta právě až volba ve volebním kolegiu. Vzhledem k faktu, že se estonské komunální volby, jak bylo ukázáno výše, stávají do velké míry souborem parlamentních politických stran, může úspěch v komunálních volbách výrazně ovlivnit i volbu estonského prezidenta.

Závěr

Hlavní výsledek předkládané analýzy komunálních voleb v Estonsku, zaměřený především na detailní analýzu komunálních voleb v letech 2002 a 2005, ukázal na pokračující trend v rozvíjení významu a důležitosti, jež komunálním volbám přikládají parlamentní strany. To se projevuje jejich zvýšenou účastí v těchto volbách, doprovázenou narůstajícími zisky těchto stran oproti dalším subjektům, tedy trendu, který v souvislosti s předcházejícími volbami identifikovali Sootla a Toots (2006, s. 254–255).

V tomto ohledu lze tedy vyslovit závěr, že minimálně z celostátního hlediska, s ohledem k počtu získaných hlasů, se komunální volby začínají stále více podobat volbám do Riigikogu. To lze demonstrovat poklesem počtu relevantních aktérů účastnících se soutěže na komunální úrovni, který, s výjimkou VL (de facto sdružení nezávislých kandidátů), napodobuje pokles počtu relevantních aktérů působících v celostátním stranickém systému, kde podle Pospíšila dochází k postupné „skandinavi-zaci“ estonského stranického systému (srov. Pospíšil, 2005, s. 33). Vzdělání významu parlamentních stran na komunální úrovni demonstruje rovněž pokračující pokles počtu mandátů, jež ve volbách na této úrovni získávají VL. Na druhé straně se VL i nadále daří získávat značný počet mandátů, v roce 2005 těsně atakující hranici 30 %, a to i přes pokračující pokles v počtu kandidátních listin, sestavených VL pro komunální volby 2005 ve srovnání s komunálními volbami 2002. Výsledky VL tak ukazují, že se tyto subjekty dokázaly přizpůsobit narůstajícímu soupeření ze strany parlamentních politických stran a především v nejmenších samosprávných jednotkách představují nadále jednoho z dvou nejsilnějších aktérů. V jejich případě tedy bude zajímavé sledovat, zda pokles počtu mandátů získaných v roce 2005 (při mírném navýšení počtu hlasů) představuje pokračování sestupného trendu, nebo dojde v příštích volbách k posílení jejich pozic. Zde lze nabídnout pracovní hypotézu, že pokles zisků VL již dosáhl svého dna s ohledem ke skutečnosti, že počet mandátů obdržaných VL celostátně je přibližně shodný s jejich zisky v nejmenších samosprávných jednotkách, kde disponují nejsilnějším postavením, a současně nelze očekávat, že parlamentní strany dokáží, i vzhledem ke své nepočtené členské základně (srov. Äriregistri teabesüsteem; Sootla a Toots, 2006, s. 264), sestavovat kandidátní listiny na této úrovni ve výrazně vyšší míře než doposud. Tuto hypotézu ovšem mohou prověřit pouze příští komunální volby. V případě kandidatury a zisků nezávislých kandidátů lze zřejmě bezpečně prohlásit, že budou nadále představovat pouze marginální jev a v tomto ohledu zřejmě nelze očekávat návrat k situaci z 90. let 20. století, kdy hlavní soutěž na komunální úrovni probíhala mezi VL a nezávislými kandidáty (Sootla a Toots, 2006, s. 254).

Dalším výrazným specifikem, které stojí za zmínku, je vysoká úspěšnost ERL. Strana je, co se týče počtu mandátů, nejúspěšnější politickou stranou (před ní se umístily již pouze VL) a za jejím úspěchem stojí především její silné pozice v nejmenších obcích a městech, kde má strana ještě silnější postavení než VL, přičemž nejvyšší podpory dosahuje ERL z teritoriálního hlediska ve stejných oblastech jako při volbách do Riigikogu, tj. rurálních krajích na jihovýchodě Estonska (Jõgeva a Tartu).

Zmínit je třeba i postavení EÜRП jako reprezentanta zájmů rusofonního obyvatelstva. I přes skutečnost, že v komunálních volbách disponují aktivním volebním právem i občané bez estonského občanství, nedokázala EÜRП ani na této úrovni získat výraznější podporu od tohoto segmentu populace a i komunální volby reflektují postupný úpadek strany, která ještě v roce 1999 dokázala získat šest mandátů v Riigikogu. V oblastech se silným zastoupením rusofonního obyvatelstva má silnou pozici především K, a i v tomto ohledu tak komunální volby napodobují volby do Riigikogu, v nichž volí rusofonní voliči především K, která jako levostředová formace, podle jejich názoru, dostatečně hájí i jejich zájmy (Hloušek, 2005, s. 600).

²³V roce 1992 byl estonský prezident volen volebním systémem, který kombinoval přímou a nepřímou volbu (srov. Švec, 2004, s. 128).

Komunální volby v letech 2002 a 2005 také prokázaly větší zakotvenost parlamentních stran (s výjimkou ERL) v největších městech a v tomto ohledu zcela suverénní postavení, jímž disponuje K v Tallinnu a RE v Tartu a i tato podpora podporuje tezi, že se s výjimkou nejmenších samosprávných jednotek, kterých je nicméně (na což je nutné upozornit) více než polovina z celkového počtu, začíná volební soutěž stále více podobat soutěži při volbách do Riigikogu, což zesiluje i roli, již, jak bylo ukázáno, může komunální sféra sehrát při volbě estonského prezidenta.

Na úplný závěr lze zmínit otázku volební účasti. Ta je na jedné straně nižší než ve volbách do Riigikogu, nicméně se stabilně pohybuje okolo hranice 50 % a z této úrovně ji nedokázala pozvednout ani možnost estonských voličů zúčastnit se v roce 2005 hlasování pomocí internetu, jehož využila pouze zanedbatelná část voličů.

Seznam použité literatury

- Äriregistri teabesüsteem. [on-line]. Dostupné na <https://ar.eer.ee/erakonnad.py>.
- HAVLÍK, V., ŠEDO, J., ČALOUD, D. (2004): Systémy poměrného zastoupení. In CHYTILEK, R., ŠEDO, J. (eds.) *Volební systémy*. Brno: MPÚ MU, 104–142.
- HLOUŠEK, V. (2000): Stranický systém Estonska. *Středoevropské politické studie*, roč. 2, č. 2, [on-line]. Dostupné na <http://www.cepsr.com/dwnld/estonsko200.rtf>.
- HLOUŠEK, V. (2005): Pobaltské státy. In STRMISKA, M. a kol. *Politické strany moderní Evropy. Analýza stranicko-politických systémů*. Praha: Portál, s. 551–602.
- Isamaa ja Res Publica Liit. [on-line]. Dostupné na <http://www.isamaajarespublicaliit.ee/>.
- Local Government Council Election Act. [on-line]. Dostupné na <http://www.vvk.ee/k05/enginfo.html#02>.
- Local Self-government: Administrative-territorial Division and Organisation. [on-line]. Dostupné na http://www.estonica.org/eng/lugu.html?kateg=39&alam=48&menyy_id=1263.
- Local Self-government: Definition, its Position in Public Administration and Historical Development. [on-line]. Dostupné na http://www.estonica.org/eng/prindi.html?menyy_id=1255&kateg=39&alam=48.
- OSCE (2007): Republic of Estonia. Parliamentary Elections 4 March 2007. *OSCE/ODIHR Election Assessment Mission Report*. [on-line]. Dostupné na http://www.vvk.ee/english/OSCE%20report_EST_2007.pdf.
- POSPÍŠIL, I. (2002): Republika Estonsko. In FIALA, P. a kol. *Politické strany ve střední a východní Evropě: Ideově-politický profil, pozice a role politických stran v postkomunistických zemích*. Brno: MPÚ MU, s. 154–171.
- POSPÍŠIL, I. (2005): *Utváření politického systému v Estonsku. Příklad napětí mezi institucionálním rámcem a dynamikou tranzice*. Banská Bystrica: Čižmár-Partner.
- President of the Republic Election Act. [on-line]. Dostupné na http://www.vvk.ee/english/PRseadus_eng.pdf.
- MÄELTSEMEE, S. (2000): Local Government in Estonia. In HORVÁTH, T. M. (ed.) *Decentralization: Experiments and Reform, Local Governments in Central and Eastern Europe*. Budapest: Local Government and Public Reform Initiative – Open Society Institute, s. 61–114.
- SOOTLA, G., TOOTS, A. (2006): Report on the State of Local Democracy in Estonia. In Soós, G. (ed.) *The State of Local Democracy in Central Europe: Reports from Bulgaria, Estonia, and Slovakia*. Budapest: Local Government and Public Reform Initiative – Open Society Institute, s. 163–349.
- ŠVEC, L. (2004): Estonsko. In KUBÁT, M. a kol. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Praha: Eurolex Bohemia, s. 120–136.
- Vabariigi Valimiskomisjon. [on-line]. Dostupné na <http://www.vvk.ee/>.

Seznam použitých zkratk politických stran a koalic

Demokraadid	Demokraté-Estonská demokratická strana (Demokraadid-Eesti Demokraatlik Partei)
EIP	Estonská strana nezávislosti (Eesti Iseseisvuspartei)
EKRP	Estonská křesťanská lidová strana (Eesti Kristlik Rahvapartei)
EME	Estonská lidová strana (Eesti Maarahva Erakond)
EPE	Estonská strana důchodců (Eesti Pensionäride Erakond)
ER	Estonská strana zelených (Eestimaa Rohelised)
ERL	Estonská lidová unie (Eestimaa Rahvaliid)
ESDTP	Estonská sociálnědemokratická strana práce (Eesti Sotsiaaldemokraatlik Tööpartei)
EVP	Estonská levicová strana (Eesti Vasakpartei)
EüRP	Estonská sjednocená lidová strana (Eestima ühendatud rahvapartei)
I	Vlastenecká unie (Isamaaliit)
IRL	Vlastenecká unie a Svaz Res Publica (Isamaa ja Res Publica Liit)
K	Strana středu (Eesti Keskerakond)
M	Umírnění (Mõõdukad)
RE	Reformní strana (Reformierakond)
RP	Unie pro republiku – Res Publica (ühendus Vabariigi Eest – Res Publica)
SDE	Sociálnědemokratická strana (Sotsiaaldemokraatlik erakond)
VBEE	Rusko-baltská strana Estonska (Vene Balti Erakond Eestis)
VEE	Ruská strana Estonska (Vene Erakond Eestis)
VP	Republikánská strana (Vabariiklik Partei)
VL	kandidátní listiny volebních koalic (Valimisliit)

Přílohy

Tabulka 9: Výsledky komunálních voleb v Estonsku 2005 (získané hlasy a mandáty)

Získané mandáty			Získané hlasy		
Pořadí	Absolutně	%	Pořadí	Absolutně	%
1. VL	921	29,61	1. K	126 449	25,48
2. ERL	751	24,14	2. VL	98 587	19,86
3. K	510	16,39	3. RE	83 953	16,91
4. RE	393	12,63	4. ERL	61 871	12,47
5. RP	240	7,72	5. I	42 566	8,58
6. I	167	5,37	6. RP	42 004	8,46
7. SDE	99	3,18	7. SDE	31 921	6,43
8. EüRP	16	0,51	8. EüRP	3 407	0,69
9. Nezávislí	9	0,29	9. Nezávislí	2 329	0,48
10. EKRP	3	0,1	10. EKRP	1 799	0,36
11. EIP	1	0,03	11. EIP	687	0,14
12. VEE	1	0,03	12. VEE	406	0,08
13. EVP	0	0	13. EVP	317	0,06
Celkem	3 111	100	Celkem	496 336	100

Zdroj: Vabariigi Valimiskomisjon

Tabulka 10: Výsledky komunálních voleb v Estonsku 2002 (získané hlasy a mandáty)

Získané mandáty			Získané hlasy		
Pořadí	Absolutně	%	Pořadí	Absolutně	%
1. VL	1 108	33,85	1. K	137 042	25,88
2. EME	624	19,07	2. VL	98 807	18,66
3. K	606	18,52	3. RP	80 661	15,23
4. RP	386	11,79	4. RE	64 625	12,2
5. RE	214	6,54	5. EME	59 611	11,26
6. I	150	4,58	6. I	34 907	6,59
7. M	132	4,03	7. M	23 271	4,39
8. EüRP	31	0,95	8. EüRP	22 849	4,31
9. Nezávislí	16	0,49	9. Nezávislí	4 260	0,8
10. EKRP	3	0,09	10. VBEE	1 894	0,36
11. ESDTP	2	0,06	11. EPE	607	0,11
12. EPE	1	0,03	12. EKRP	457	0,09
13.–15. VBEE	0	0	13. ESDTP	382	0,07
13.–15. VP	0	0	14. VP	163	0,03
13.–15. Demokraadid	0	0	15. Demokraadid	40	0,01
Celkem	3 273	100	Celkem	529 576	100

Zdroj: Vabariigi Valimiskomisjon

Tabulka 11: Výsledky estonských komunálních voleb 2005 v krajích a městech Tallinn a Tartu
(% mandátů / % hlasů)

Kraj	Volební účast	VL	ERL	K	RE	RP	I	SDE	Ostatní
Harju maakond	51,1	36,84	13,3	13,02	19,67	4,99	4,43	3,32	4,43
		31,22	11,51	14,06	19,83	7,18	6,68	3,10	6,42
Hiiumaa maakond	43,5	57,89	1,75	15,79	10,53	0,00	7,02	7,02	–
		47,92	2,67	15,76	10,91	1,28	12,38	9,08	–
Ida-Viru maakond	50,40	45,77	15,14	23,24	6,34	4,58	4,58	0,00	0,35
		44,02	9,16	31,69	5,26	7,12	1,26	0,82	0,67
Jõgeva maakond	56,60	3,87	60,77	10,50	16,02	1,66	1,66	4,97	0,00
		4,39	50,80	14,39	16,83	3,67	3,30	5,06	1,56
Järva maakond	47,00	28,31	16,87	16,27	17,47	12,65	7,23	–	1,20
		22,41	16,69	18,32	16,25	12,30	11,71	–	2,32
Lääne maakond	49,90	16,90	28,17	11,97	16,90	15,49	10,56	0,00	0,00
		10,8	22,22	14,11	22,54	15,72	12,37	1,53	0,71
Lääne-Viru maakond	45,40	28,45	19,25	27,62	7,11	5,86	3,35	7,95	0,42
		25,80	16,31	24,57	7,98	7,14	6,05	11,02	1,13
Põlva maakond	55,50	9,76	21,34	20,73	32,32	1,83	0,00	14,02	0,00
		8,40	19,56	23,85	29,01	3,72	0,37	14,99	0,10
Pärnu maakond	46,10	43,42	22,42	19,57	3,20	7,47	3,20	0,71	00
		31,40	13,40	21,56	9,80	10,45	7,50	3,77	2,12
Rapla maakond	45,90	21,62	24,32	13,51	9,46	23,65	5,41	1,35	0,68
		18,45	20,08	15,89	12,44	24,43	5,22	2,76	0,73
Saare maakond	44,90	28,89	27,78	20,00	11,11	5,00	2,78	2,78	1,67
		18,59	19,23	22,66	19,54	5,30	8,38	2,61	3,69
Tartu maakond	50,50	21,18	54,90	7,84	5,49	4,31	6,27	0,00	0,00
		19,31	47,42	9,10	8,31	4,28	8,32	1,45	1,81
Valga maakond	51,60	39,62	15,72	13,84	13,84	12,58	0,63	1,89	1,89
		21,18	16,87	18,76	24,34	12,63	1,28	3,63	1,31
Viljandi maakond	46,70	35,81	20	11,63	8,37	4,65	17,21	2,33	0,00
		33,94	15,67	15,09	12,34	2,83	15,95	3,55	0,63
Võru maakond	53,70	37,72	23,35	4,19	8,98	20,36	2,40	1,80	1,20
		26,77	20,84	8,09	15,09	15,74	6,19	4,27	3,01
Tallinna linn	44,40	0,00	–	50,79	23,81	4,76	11,11	9,52	0,00
		4,74	–	41,11	20,66	8,97	12,15	11,11	1,26
Tartu linn	42,70	–	8,16	16,33	38,78	6,12	18,37	12,25	0,00
		–	9,07	15,70	34,91	6,58	18,99	13,83	0,92
Celkem	47,4	29,61	24,14	16,39	12,63	7,72	5,37	3,18	0,96
		19,86	12,47	25,48	16,91	8,46	8,58	6,43	1,81

Zdroj: Vabariigi Valimiskomisjon

Tabulka 12: Výsledky estonských komunálních voleb 2002 v krajích a městech Tallinnu a Tartu
(% mandátů / % hlasů)

Kraj	Volební účast	VL	EME	K	RP	RE	I	M	Ostatní
Harju maakond	54,30	37,10	11,83	13,17	14,78	9,68	4,84	5,38	3,22
		31,10	11,86	14,43	15,47	9,86	5,59	4,92	6,77
Hiiu maakond	50,90	63,16	–	14,04	7,02	5,26	7,02	3,51	0,00
		52,08	–	15,22	8,31	7,66	10,12	4,29	2,32
Ida-Viru maakond	50,80	41,80	13,50	26,05	10,29	4,18	0,00	0,32	3,86
		29,60	8,42	39,28	9,68	4,77	0,20	0,16	7,89
Jõgeva maakond	55,60	12,43	48,65	14,05	5,41	4,86	4,32	9,73	0,55
		9,68	45,30	15,31	7,09	6,97	6,28	8,29	1,08
Järva maakond	51,40	23,33	10,00	21,43	19,05	17,14	9,05	0,00	0,00
		19,56	8,87	19,21	19,52	19,19	12,00	0,13	1,52
Lääne maakond	55,30	31,25	18,75	11,81	14,58	7,64	13,19	2,08	0,70
		21,01	13,87	12,94	18,82	15,76	14,28	1,38	1,94
Lääne-Viru maakond	49,30	35,34	16,54	23,31	6,02	1,88	6,02	10,53	0,36
		32,12	14,12	20,95	7,75	3,74	8,95	12,01	0,36
Põlva maakond	57,50	25,61	18,90	24,39	10,98	8,54	–	11,59	0,00
		17,92	17,92	25,63	13,87	11,83	–	11,97	0,86
Pärnu maakond	50,60	50,17	18,86	19,53	3,37	2,69	4,38	0,00	1,00
		34,02	11,32	20,04	9,86	8,95	9,33	1,06	5,42
Rapla maakond	49,90	6,94	24,31	24,31	28,47	8,33	4,17	2,78	0,69
		6,15	20,04	24,29	29,45	11,53	4,42	2,94	1,18
Saare maakond	49,30	47,28	16,30	16,85	1,09	4,89	6,52	4,35	2,72
		29,23	15,35	19,93	4,06	12,84	9,17	3,35	6,07
Tartu maakond	49,30	27,84	36,47	16,08	8,24	3,53	3,14	1,18	3,52
		24,70	34,19	13,81	10,37	5,37	4,99	2,08	4,49
Valga maakond	53,20	52,17	18,63	13,04	13,66	–	0,62	0,62	1,26
		45,91	16,46	15,45	14,45	–	1,39	2,74	3,60
Viljandi maakond	51,80	37,70	16,39	18,85	12,70	4,10	6,56	3,69	0,00
		35,41	14,17	19,17	12,06	6,69	7,09	4,48	0,93
Võru maakond	56,60	34,73	24,55	4,79	22,75	2,99	0,60	7,78	1,81
		36,69	20,71	8,18	18,78	6,79	0,66	5,50	2,69
Tallinna linn	53,60	0,00	0,00	50,79	26,98	17,46	0,00	0,00	4,76
		0,42	3,35	38,48	20,95	15,19	6,84	4,92	9,85
Tartu linn	47,10	0,00	0,00	12,25	16,33	46,94	18,37	6,12	0,00
		0,73	4,53	12,26	15,30	39,37	17,36	7,48	2,97
Celkem	52,50	33,85	19,07	18,52	11,79	6,54	4,58	4,03	1,62
		18,66	11,26	25,88	15,23	12,20	6,59	4,39	5,79

Zdroj: Vabariigi Valimiskomisjon

Tabulka 13: Výsledky voleb do Riigikogu v letech 2007 a 2003
(% hlasů, strany které získaly parlamentní zastoupení)

Volební obvod	2007 2003	RE RE	K K	IRL		SDE M	ER ER	ERL EME	Ostatní	Volební účast
				RP	I					
Harju maakond	2007	38,70	17,00	19,40		8,00	9,70	3,00	4,20	65,30
	2003	26,00	17,50	27,90	7,60	7,10	–	9,00	4,90	59,70
Hiiu maakond	2007	22,30	14,00	13,00		26,80	5,90	15,00	3,00	59,50
	2003	18,50	19,80	19,80	4,80	28,90	–	6,50	1,70	56,10
Ida-Viru maakond	2007	15,40	55,20	8,40		4,10	3,30	8,90	4,70	52,20
	2003	13,30	41,30	16,90	4,10	4,70	–	8,00	11,70	52,20
Jõgeva maakond	2007	18,70	23,90	12,70		8,30	4,10	30,20	2,10	62,00
	2003	7,60	18,20	14,70	5,20	5,00	–	47,80	1,50	60,50
Järva maakond	2007	25,00	23,10	16,70		18,00	9,30	5,90	2,00	58,10
	2003	12,00	25,90	29,60	8,50	5,10	–	16,20	2,70	54,80
Lääne maakond	2007	31,60	21,30	16,40		11,90	9,70	5,00	4,10	59,10
	2003	16,10	21,30	33,50	7,20	5,20	–	12,10	4,60	55,50
Lääne-Viru maakond	2007	24,10	25,70	17,80		14,30	6,90	9,20	2,00	56,20
	2003	10,70	28,60	27,50	6,70	8,80	–	14,80	2,90	54,20
Põlva maakond	2007	28,90	24,50	9,20		15,00	5,40	15,10	1,90	59,90
	2003	13,20	28,90	19,20	3,60	15,00	–	17,10	3,00	56,50
Pärnu maakond	2007	27,70	23,00	19,10		10,80	8,10	8,40	2,90	56,50
	2003	12,70	22,90	28,80	8,50	6,50	–	15,60	5,00	54,20
Rapla maakond	2007	35,10	18,60	17,20		9,20	9,60	7,70	2,60	61,80
	2003	15,30	24,20	28,90	4,80	5,60	–	16,20	5,00	56,10
Saare maakond	2007	34,00	23,10	13,30		7,30	6,00	10,50	5,80	57,80
	2003	13,30	26,10	23,80	6,00	2,90	–	23,70	4,20	54,10
Tartu maakond	2007	28,20	20,50	17,10		6,70	6,40	17,60	3,50	61,60
	2003	12,70	17,90	21,00	4,60	4,90	–	36,50	2,40	58,40
Valga maakond	2007	22,50	26,30	13,50		12,10	4,70	18,50	2,40	55,30
	2003	11,00	25,40	18,90	3,30	7,90	–	26,80	6,70	56,10
Viljandi maakond	2007	27,00	21,70	18,60		11,80	7,30	11,90	1,70	58,90
	2003	13,50	28,30	20,00	12,60	5,90	–	17,30	2,40	54,70
Võru maakond	2007	22,50	18,10	17,80		24,20	5,10	10,20	2,10	59,00
	2003	10,00	21,70	19,60	7,30	20,50	–	18,50	2,40	59,10
Tallinn nr 1	2007	24,80	33,30	19,60		9,40	7,20	1,20	4,50	66,30
	2003	19,00	29,90	29,80	6,80	5,50	–	3,40	5,60	62,50
Tallinn nr 2	2007	21,20	39,00	19,90		7,70	6,50	1,30	4,40	64,80
	2003	20,00	33,40	24,70	6,60	5,40	–	3,60	6,30	61,60
Tallinn nr 3	2007	32,60	24,70	19,20		10,20	7,90	1,90	3,50	70,80
	2003	26,70	24,50	26,00	8,30	5,00	–	3,60	5,90	68,60
Tartu linn	2007	34,50	17,00	21,20		13,40	8,00	3,80	2,10	62,30
	2003	28,20	15,60	24,80	11,40	8,60	–	8,10	3,30	57,70
Celkem	2007	27,80	26,10	17,90		10,60	7,00	7,10	3,50	61,00
	2003	17,70	25,40	24,60	7,30	7,00	–	13,00	5,00	58,20

Zdroj: Vabariigi Valimiskomisjon